ONG VA ONGSIZLIK HAQIDA TUSHUNCHA

Abdumutaliboeva Marjona
Andijon davlat pedagogika instituti
1-kurs talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.19884502

Anatatsiya: Ong va ongsizlik unda inson psixik hayotining ikki asosiy jihati — ong va ongsizlik mohiyati tahlil qilinadi. Mavzuda ongning inson tafakkuri, his-tuyg‘ulari, xatti-harakatlarini boshqarishdagi o‘rni, ongsizlikning yashirin ruhiy jarayonlar sifatidagi roli yoritilgan. Shuningdek, ong va ongsizlik o‘zaro qanday bog‘liqligi, ularning inson xulq-atvori hamda psixik faoliyatiga ta’siri ilmiy va nazariy jihatdan asoslab beriladi.
Kalit so'zlar: Ong, ongsizlik, ongning shakllanishi, A.N. Leontev,ongnng psixologik ahamiyati, ongning ilmiy ta’rifi, K. Jung, A. Adler, Z. Freyd.

Аннотация: В данной работе анализируются два основных аспекта психической жизни человека — сущность сознания и бессознательного. В теме освещается роль сознания в управлении человеческим мышлением, чувствами и поведением, а также роль бессознательного как скрытых психических процессов. Кроме того, научно и теоретически обосновывается взаимосвязь сознания и бессознательного, их влияние на поведение и психическую деятельность человека.
Ключевые слова: Сознание, бессознательное, формирование сознания, А.Н. Леонтьев, психологическая значимость сознания, научное определение сознания, К. Юнг, А. Адлер, З. Фрейд.

Abstract: This work analyzes two fundamental aspects of human psychic life: the essence of consciousness and the unconscious. The topic highlights the role of consciousness in governing human thought, emotions, and behavior, as well as the significance of the unconscious as a realm of hidden mental processes. Furthermore, the interconnectedness of consciousness and the unconscious, along with their impact on human behavior and psychological activity, is scientifically and theoretically substantiated.
Keywords: Consciousness, unconscious, formation of consciousness, A.N. Leontiev, psychological significance of consciousness, scientific definition of consciousness, C. Jung, A. Adler, S. Freud.

Ong faqat insongagina xos bo'lgan oliy darajadagi aks ettirish, olamni bilish mexanizmidir. Odam psixikasi hayvon psixikasidan farq qiladi.Psixologiya fanida inson ruhiy hayotining mazmuni va tuzilishini o'rganishda ong va ongsizlik tushunchalari alohida ilmiy ahamiyat kasb etadi. Insonning xatti-xarakati , fikrlashi hissiyotlari hamda qaror qabul qilish jarayonlari ko'pincha ongli, balki ongsiz jarayonlar ta'sirida ham kechadi. Shu sababli ong va ongsizlikning mohiyatini ilmiy asosda o'rganish psixikaning tabiati va inson ruhiyatining ichki mexanizmlarini tushunishga imkon yartadi. Psixikaning odamga xos bo'lgan oliy darajasi ongni tashki etadi. Ong- psixikani yaxlit tarzda ifodalovchi yuksak shakli yani faqat odamgagina tegishli bo'lib nutq bilan bog'liq bo'lmagan markaziy nerv sistemasi. Ong- voqelikni aks ettirish, anglash, baholash va unga nisbatan maqsadga yo'naltirilgan faoliyat yuritish qobilyatidir. Inson tafakkurining oliy shakli sifatida shaxsning o'zini va atrof-muhitni idrok etishini taminlaydi. Ongning ilmiy ta’rifi: Ong — bu psixikaning oliy shakli bo‘lib, u orqali inson,voqelikni idrok qiladi, o‘z faoliyatini rejalashtiradi, atrof-muhitga ongli tarzda ta’sir ko‘rsatadi, o‘z “men”ini anglaydi. Demak, ong — bu insonning bilish, tafakkur va o‘zini anglash qobiliyatini ifodalaydi.

Ongning shakllanishi: Ong insonda tug‘ma holatda emas, ijtimoiy tajriba va mehnat jarayonida shakllanadi. Olim A.N. Leontev ta’kidlaganidek: “Ong inson faoliyatining mahsuli bo‘lib, ijtimoiy tajriba asosida rivojlanadi. ”Ya’ni inson o‘zi yashayotgan jamiyat, til, madaniyat va muloqot orqali ongini rivojlantiradi. Inson o‘zini va boshqalarni anglaydi, maqsadni belgilaydi va unga erishish yo‘lini tanlaydi, ijtimoiy me’yorlarga mos xatti-harakat qiladi, o‘z his-tuyg‘ularini boshqaradi.

Ong — bu insonni boshqa mavjudotlardan ajratib turuvchi asosiy ruhiy xususiyatdir. U inson tafakkuri, nutqi va ijtimoiy hayotining markazida turadi. Ongsiz inson faoliyati beqaror va maqsadsiz bo‘lib qoladi. Shuning uchun ong — inson mavjudligining eng yuksak bosqichi, ruhiy rivojlanish cho‘qqisidir. Ongsizlik- shunday xolatki unda inson ixtiyorsiz tarzda, o'zi bilmagan holda yoki o'zi anglamagan holda turli xatti-xatakatlarni amalga oshiradi. Ongsizlik-kishini o'zini tuta olmaydigan qilib qo'yadigan tasurotlar bilan bog'liq psixik jarayonlar harakatlar va xodisalar yig'indisi. Psixik holat sifatida ongsizlik voqelikni aks ettirishning shunday bir shakli hisoblanadiki, bunda harakat o'rni va vaqtni mo'ljal qilish, yaxlitligi yo'qoladi. Ongsizlikka: uyqu paytida yuz beradigan psixik hodisalar, sezilmaydigan lekin haqiqatdan ham ta'sir ko'rsatadigan kuzatuvchilarga javob reaktsiyalari, oldinlari ong harakat bo'lib, lekin takrorlanaverib avtomatlashib ketgan, endilikda anglanmaydigan bo'lib qolgan harakatlar faoliyatiga undovchi ammo maqsad hissidan anglanmaydigan ayrim moyillat, ongsizlik hodisalariga bemor kishining psixikasida ro'y beradigan bazi prototlogik hodisalarni alahlash, ko'ziga yo'q narsalarning ko'rinishi kabilar. Shularga asoslanib ongsizlikning ongga qarama-qarshi deb hisoblash, uni hayvonlar psixikasiga tenglashtirish noto'g'ri bo'lar edi.

Ongsizlik esa ong nazoratidan chetda qoluvchi, biroq inson ruhiyatida faol ishlovchi jarayonlar majmuidir. Z. Freyd tomonidan ishlab chiqilgan psixoanalitik nazariyada ongsizlik inson psixikasining asosiy qatlamini tashkil etadi. Unga bolalikdagi tajribalar, yashirin istaklar, orzular, qo‘rquvlar hamda ichki konfliktlar kiradi. Ushbu jarayonlar ongli darajada ifodalanmasa-da, ular insonning kayfiyati, qarorlari va xulq-atvoriga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi.

Keyingi ilmiy tadqiqotlarda (K. Jung, A. Adler) ongsizlik tushunchasi yanada kengaytirilib, u nafaqat individual, balki kollektiv ongsizlik sifatida ham talqin etilgan. Kollektiv ongsizlik insoniyat tajribasining umumiy arxetiplarini, ya’ni barcha odamlarga xos bo‘lgan ruhiy shakllarni o‘z ichiga oladi. Ong va ongsizlik o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik inson psixikasining yaxlitligini ta’minlaydi. Ongsizlikda kechayotgan jarayonlar ko‘pincha ongli fikrlashda namoyon bo‘ladi, ong esa ongsiz impulslarni nazorat va tahlil qilish orqali shaxsning ijtimoiy moslashuvini ta’minlaydi. Shu sababli, har ikki tushuncha inson ruhiy hayotining bir-birini to‘ldiruvchi ikki muhim tomonidir.

Ong va ongsizlik psixologiya fanining markaziy tushunchalari bo‘lib, inson ruhiy faoliyatining murakkab mexanizmlarini tushunishda muhim o‘rin tutadi. Ong insonning idrok, tafakkur va xulqini ongli tarzda boshqarish vositasi bo‘lsa, ongsizlik yashirin, avtomatik ruhiy jarayonlar manbai sifatida faoliyat yuritadi. Ularning o‘zaro ta’siri inson shaxsiyatining shakllanishida, qaror qabul qilishda va hissiy holatlarda muhim ahamiyatga ega. Inson shaxsiyatining yaxlitligi ushbu ikki tushunchaning o‘zaro muvozanatiga bog‘liq. Ong bizga dunyoga moslashish va uni o‘zgartirish imkonini bersa, ongsizlik ruhiy hayotimizning boyligi va ichki dinamikasini ta’minlaydi. Ularni bir-biriga qarama-qarshi qo‘yish emas, balki yagona psixik mexanizmning ikki xil ko‘rinishi sifatida o‘rganish inson tabiatini to‘liq anglashning kalitidir.

Foydalanilga adabiyotlar:

1. K. G. Jung. Arxetiplar va kollektiv ongszlik.

2. Z. Freyd. Psixoanalizga kirish ma’ruzalari.
3. A. N. Leontev. Faoliyat, ong va shaxsiyat.
4. R. S. Nemov. Psixologiya: Darslik. 1-jild, O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi.
5. Umumiy psixologiya fanidan o‘quv qo‘llanma— Toshkent- TDPU nashriyoti.
6. Vaxabova, O. G. (2024). GLOBALLASHUV SHAROITIDA AXBOROT MUHITINING YOSHLAR IJTIMOIY NORMALARI SHAKLLANISHIGA TA’SIRINING PSIXOLOGIK JIHATLARI. Современное образование (Узбекистан), (12 (145)), 46-51.
7. O’gilxon T, V. (2023). Axborot muhiti yoshlar ijtimoiy normalari shakllanishiga ta’sirini tadqiq etishning metodik jihatlari. Современное образование (Узбекистан).
8. Muhlisaxon, K. (2026). YOSH VA PEDAGOGIK PSIXOLOGIYA FANINING TADQIQOT SOHASI VA MUAMMOLARI. HOZIRGI KUNDAGI RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI YOSH BOLALAR PSIXIKASIGA TASIRI.